

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Julen er håbets fest	side 3
Indkaldelse til årsmøde 2022	side 3
Jægergård ved Vejle	side 4
Einar Holbølls mærkesag	side 6
Fødselsdage	side 7
Skolelodden	side 8
Lars Christian Nielsen	side 11
Søndagen	side 13
Det blev ikke til ægteskab	side 14
Nyt fra kredsene	side 14
Kommende kredsaktiviteter	side 16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgårdsforening

December 2021 - februar 2022

Nr. 470 - 79. årgang

Annisse kirke

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer:

Connie F. Neumann, Valmuevænget 8, Grønnemose. 5560 Aarup.
Tlf. 40 30 35 52. E-mail zenta1@outlook.dk

Medlemsadministrator:

Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88. E-mail ingermariehw@gmail.com

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gunhild Olesen Møller, »Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Tlf. 97 76 42 77. Mobil 23 32 92 10.
gunhildom@gmail.com
(Formand: Midtjysk kreds)

Næstformand:

Niels Ole Volhøj, »Volhøj«
Bettevej 38, V. Tversted, 9881 Bindsvlev
Tlf. 40 89 74 92
enovolhøj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkredsen)

Jens Brogaard Jensen, »Maglehøjgård«,
Hammerbakke 3, 4050 Skibby
Tlf. 47 52 99 18
jensbjensen@privat.dk
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Karen Andersen, »Baungaard«,
Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
Tlf. 29 26 20 13
vollerupvej70@gmail.com
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Jørgen Elholm, »Østergård«,
Helgesvej 55, 4160 Herlufmagle.
40 33 50 69.
Elholm@lollands.net.
(Formand: Sjælland Syd kredsen)
(Medlem af forretningsudvalget)

Hans Jørgen Hansen, »Bregnholt«,
Adelgade 88, 4880 Nysted.
Tlf. 54 86 42 22.
bregnholtpc@hotmail.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Peder Høite Hansen, »Revningegård«,
Revningevej 116, 5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 13 87
Peder.revninge@gmail.com
(Formand: Fynskredsen)

Paul Henrik Hansen
Tøndervej 31, Alslev. 6230 Rødekro
Tlf. 51 78 27 25
E-mail paulhenrikhansen@yahoo.com
(Formand: Sønderjyllandskredsen)

Harry Jensen, »Lille Stræde«,
Sønderbyvej 1, 6900 Skjern.
Tlf. 40 17 36 90
Harry.Jensen@Stauning.dk
(Formand: Ringkøbingkredsen)

Steffen Buch Juul, »Jærgergården«,
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
steffen42@icloud.com
(Formand: Vejlekedsen)

Vibeke Binnerup
Hovedvejen 138, 8963 Auning
Tlf. 60 72 55 68.
Vibeke@vestdjursnet.dk
(Formand: Århuskredsen)

Mads P. Christensen, »Als Nygaard«
Petersborgvej 11, Als,
9560 Hadsund
Tlf. 21 55 59 50
mathy@postkasse.net
(Formand: Himmerlandskredsen)

Formanden skriver:

Der var for nylig nye tal fremme om strukturudviklingen i dansk landbrug. Det går ret stærkt for øjeblikket og et økologiske gennemsnitlandbrug er på over 200 ha. Det er mere end gennemsnittet for et konventionelt landbrug. Det drejer sig overvejende om kvægbrug og her er kravene om adgang til økologisk foder steget. Der er i år handlet en del større bedrifter til gode priser, noget er selvfølgelig familiehandler, men også gårde i fri handel. Der er stigende interesse fra udlandet i at erhverve landbrug i Danmark. Det er formodentlig ud fra en betragtning om at der er en reel værdi i jord og ikke så meget afkasts graden.

Afgrødepriserne er ret gode og for både korn og raps, men det er jo ærgerligt for dem der har solgt for lang tid siden til betydelig lavere priser. Det er straks værre for dem der skal fodre svin med dyrt indkøbt foder. Så længe at grisene kan afsættes til slagting i Danmark er tabet begrænset, men det er en katastrofe for dem der er nødt til at afsætte produktionen til udlandet. Hvad foråret vil bringe omkring manglen på gødning til markerne, står i skrivende stund hen i det uvisse. Det tegner ikke godt.

Det går mod vinter og de stigende priser på vore hjælpestoffer som energi og olie deler vi med hele befolkningen. Transportsektorens prisstigninger kan ikke undgå at smitte af på det generelle omkostningsniveau. Containerne på havnekajer verden over med bl.a. julegaverne hober sig op og når måske først frem i det nye år. Det har været fremme i pressen at der i Odsherred er stor modstand mod bygningen af et nyt biogasanlæg.

En sådan modstand er jo ikke ligefrem ukendt. Her på Mors har vi et velfungerende anlæg, der for nogle år siden blev solgt til private. De fik det til at køre godt og anlægget betjener mange landmænd. Det er etableret i en tidligere grusgrav i et ret øde område og er ikke til gene. I Nordsalling er der et kæmpeanlæg under opførelse. Byggepladsen lægger beslag på flere hektar og er situeret i et industrivarver i nærheden af en losseplads og lige op til A26. Hvorvidt der har været folkelig modstand mod dette store anlæg er mig ukendt. Anlægget skal foruden de kendte fraktioner fra landbrug og industri også håndtere affald fra muslingeindustrien, der har et stort omfang her i området.

Det er ligesom at hver gang jeg har skrevet i denne spalte, har der været et erhverv der har fået indskrænket deres muligheder. Det er sket igen og nærmest en katastrofe som vil ændre livsvilkårene for mange familier. Med et snuptag er livsgrundlaget for fiskeriet forsvundet. Et vigtigt eksporterhverv hvor fiskekvoterne er beskåret med op til 87% for visse arter. Det er der ingen der kan overleve og bådene bliver taget ud af drift og ophugget. De kan ikke bare sejle et andet sted hen for bådene er ikke bygget til fx det barske Vesterhav. Her er der også konkurrence om fisken. Brexit har gjort det vanskeligt. Det er der også en del englændere er mærker på den hårde måde for tiden. Det er jo ikke kun fiskeriet det går ud over, men også mange følgeerhverv, nøjagtig som vi har set det med minkerhvervet.

Covid 19 som vi håbede var på retur er blusset op igen og smittetallene er stigende. Visse kommuner står formodentlig foran skærpede restriktioner. Jeg håber at vi i år kan få en jul hvor vi igen kan besøge familie og venner. Det er ligesom når der bliver lettet lidt på restriktioner kommer der en ny Corona-variant. Folk er begyndt at rejse ud igen og til områder hvor smittet aldrig har været på samme lave niveau som her i landet. Lad os håbe at vi undgår mødeforbud, mundbind og sprit.

Tak til vore frivillige hjælpere og alle der har ydet en indsats for Dansk Slægtsgårdsforening.

Glædelig Jul og Godt Nytår til jer alle og jeres familier.

Formand Gunhild Olesen Møller

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B, 4241 Vemmelv
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 471 udkommer omkring
den 1. marts 2022.
Deadline for indlæg 1. februar 2022.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk:

Jannerup Grafisk
Vallensbækvej 61
2625 Vallensbæk
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens medlemsadministrator:
Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88.
E-mail ingermariehw@gmail.com

Julen er håbets fest

*Af sognepræst emer. Thomas Hansen,
tidl. Sct. Pouls kirke, Korsør.*

Der er en gammel græsk myte om Pandoras æske. Pandora er ifølge den græske mytologi den første kvinde, urkvinden, et sidestykke til vores Eva. Hun er en yndefuld ung jomfru, som alle guderne giver gaver. Hendes navn betyder ligefrem '*den der har fået alle gaver*'. Den sidste gave, som hun får, det er en æske, som hun får at vide, at hun ikke må åbne.

Men hvad er der ved en gave, som man ikke må åbne? Pandora åbner selvfølgelig for sin æske, så snart hun kan komme til det. Ud af æsken flyver nu alt muligt mørkt. Alt, hvad der plager os mennesker: sygdom, laster, ulykker, naturkatastrofer, sorg, fattigdom, egoisme, hovmod og selvgodhed. Listen kunne fortsættes længe endnu. Pandoras æske indeholder alt tænkeligt ondt.

Men der er én ting mere i Pandoras æske, nemlig håbet. Aller nederst ligger håbet. Men, lige da det er ved at smutte ud, så skynder Pandora at smække låget i. Det slipper dog alligevel ud til sidst da hun, ulykkelig over, hvad hun har gjort, åbner låget for at vise sin mand æsken. Håbet slap altså ud, men det var ikke meningen. Håbet måtte ligesom alt mørket ikke lukkes ud. Det er det, som denne græske myte vil fortælle. For håbet var ifølge den tids tankegang et stort bedrag, fordi det forlænger menneskets lidelser og forhindrer dem i at give op.

Er alt da håbløst? Skal vi opgive håbet? Skal det tilbage i Pandoras æske?

Nej, for julen er håbets fest. Julen er fyldt med håb. Vi håber alle, at vi får en god jul sammen med familie og venner. Vi håber, at den rette stemning indfinder sig. Vi håber sikkert også på, at vi får nogen gode gaver. Men først og fremmest er det barnet i krybben, som vi fejrer og som giver os håb. For Gud har med ham slubbet et håb løs i verden. Det er ikke en gang en fejl som med Pandora.

Men, hvordan kan et fattigt barn i en afkrog af verden give os håb for verden og for os selv? I datidens samfund, havde børn ikke nogen særlig høj status. Det samme gælder hyrder. Heller ikke hyrder var der nogen, der rigtig regnede for noget. De blev anset for så ringe mennesker, at de ikke engang kunne vidne i en retssag. Sådan nogen folk kunne man ikke stole på. Det var opfattelsen. Men i juleevangeliet kommer de til at spille en hovedrolle. Den næste flok gæster var det ikke meget bedre med. De vise mænd var jo fremmede med underlige skikke og en religion, hvor de dyrkede astrologi. Det var ikke velset i Jerusalem og omegn. Sandelig, juleevangeliet er som et vindue, hvor mange ting pludselig kommer til at se helt anderledes ud. Det er håbets vindue, hvor vi kan se, at der bliver vendt op og ned på mange forestillinger. Julens evangelium giver håb til de små i den her verden. Senere blev der jo sagt til småfolk, at Guds rige var deres. Det var dengang børnene skulle jages væk, men Jesus blev vred og tog dem i favn og velsignede dem. Også sådanne småfolk havde værdi. Også de talte med. "Frygt ikke", siger englen til hyrderne derude på marken. De skulle ikke være bange, for de kom med godt nyt fra Gud, som skulle være en stor glæde for hele folket ja, for alle folk og alle slags folk. Så sandelig, julen er håbets fest. Håbet er sluppet ud i verden. Det kom med barnet i krybben.

Indkaldelse til årsmøde 2022

Vedr. Årsmødet i Sønderjyllandskredsen i dagene 27.-29. maj 2022

Årsmødet skal afholdes på Agerskov Kro. De har et begrænset antal værelser, men vil være behjælpelige med at skaffe værelser i nærheden.

Der bliver arbejdet på at lave et godt og alsidigt program. Selve programmet vil blive lagt på hjemmesiden engang i februar 2022. Programmet vil også blive omtalt i næste blad nr. 471, der forventes at

udkomme omkring 1. marts 2022. Tilmeldingsfristen er sat til den 18. marts 2022 af hensyn til hotellet.

Der indvarsles hermed til årsmøde og selve generalforsamlingshandlingen lørdag den 28. maj kl. 16.00 på Agerskov Kro. Hovedgaden 3. 6534 Agerskov.

Formand Gunhild Olesen Møller

Jægergård ved Vejle

Jægergård var siden 1977 tilhørt Steffen Buch Juul, der er 10. generation på gården. Han blev i 2007 valgt til formand for slægtsgårdskredsen for Vejle amt og har siden været medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Steffen Buch Juul overtog gården efter sin far, Holger Buch Juul, der var kredsformand og i mange år næstformand for Dansk Slægtsgårdsforening. Han fortæller: "Jægergård, Høllund by, Ødsted sogn, Jerlev Herred i Vejle amt ligger på sydsiden af Vejle Ådal, og var oprindeligt fæste under Koldinghus krongods.

Det fortælles, når de høje herrer fra Koldinghus var på jagt i Vejleådalene boede de på Jægergård, deraf navnet.

Slægten på Jægergård kan føres tilbage til 1711, og man har de gamle skøder, aftægtskontrakter og andre dokumenter, der dokumenterer slægten og gården. Det er slægtshistorie, men også egnhistorie. Der er dokumenter med tæt beskrevne sider med sirlig skrift. Der er snørkede underskrifter sat med øvet hånd. Der er bomærker, der gør det ud for underskrift, der er underskrifter med påholden pen. Der er forordninger om daglig kørsel og pligter overfor ryttergodset med hensyn til at holde hest og rytter. Der er mange kendelser, hvor synsmænd har været ude at mægle i nabostridigheder angående skov- og markskel, afvandingsgrøfter og vejspørgsmål m.m. Der er dokumenter angående en retssag, hvor en af forfædrene står anklaget for ulovligt brændevinsbrænderi, men vedkommende klarede frisag, da det ikke kan bevises, at "brændevinstøjet", som var fundet under en busk, tilhørte anklagede. Der er papirer, hvoraf det fremgår, hvad der skal leveres af naturalier til hærstyrken stationeret i sognet 1849. Der er gældsbreve til medarbejdere og pantebreve fra medarbejdere.

Aftægt

Aftægtsforhold har været oprettet ved hvert ejerskifte i 9 slægtled, det seneste ved ejerskiftet i 1948. Aftægtsforholdet løste to problemer: generationsskiftet og de ældres forsørgelse.

De gamle aftægtskontrakter var ret skarpe og præcise i udformningen med hensyn til ydelser og rettigheder.

Det var nøje beskrevet m.h.t. kvaliteter og kvantiteter af de leverede naturalydelser. Det var præciseret, hvor tit der skulle stilles køretøj til rådighed og i hvilken standard. Og som en naturlig afslutning, var det præciseret, at det påhvilede aftægtsyderen at passe og pleje aftægtsnyderen under sygdom, og at foranstalte en standsmæssig begravelse.

Skifte

En af forfædrene var blevet enkemand, idet hustruen dør i barselsseng fra fem børn, to drenge og tre piger, men livet skal leves videre, og enkemanden forandrede ret hurtigt sin stand., og giftede sig igen, og i den anledning skal der skiftes med børnene af det første ægteskab. Der foreligger opsummering af fast ejendom, besætning, inventar og løsøre, alt sat til dagspris for ca. 160 år siden. Hvert kreatur og hver hest er nøje beskrevet og sat til pris efter værdi. Alt inventar, vogne, markredskaber, kornskæpper, skovle, liner, svinetrug, stort og småt er sat til en pris.

I beboelsen er alt opnoteret af afdødes garderobe stykvis., og i hvert rum er indboet noteret og sat i værdi, såsom spande, kar, køkkentøj, ildragere, brændekurve, alko-veforhæng, puder, dyner, lagner, stole, borde, alt er sat til pris. Til sidst er alle værdier talt sammen, påhvillende gæld fratrukket, og restbeløbet er delt i to lige store dele, enkemandens del og afdødes del, der så igen deles mellem børnene.

Steffen Buch

Min oldefar – Steffen Madsen Buch, gift med Else f. Nielsen – overtog gården i 1855. Han døde 1871 – 40 år gammel, men han nåede at mergle gården to gange og han byggede nyt stuehus og lade. Husene står endnu. Ved

Jægergården o. 1990.

Steffen Buch Juul er 10. generation på Jægergården.

Juhlebæk, som passerer gårdens jorde, stemte han vandet op to steder, og ved den indvundne vandkraft etablerede han to vandmøller, henholdsvis til kømmølle og uldspinderi. Møllerne virkede til 27. maj 1921, da der indtraf en naturkatastrofe i form af et skybrud, og begge mølledamme med møllehuse blev skyllet væk. Vandkraften er ikke udnyttet siden.

Ødsted kirke

Min bedstefar, Søren Juul, gift med Anna Buch, overtog Jærgård i 1884, og samtidig var han, sammen med gårdejer Søren Enggaard, Ødstedgård kirkeejer af Ødsted kirke.

Kirkejerne havde rådighed over kirkens indtægter i form af kirketiende, jordejendom m.m., og skulle til gengæld sørge for kirkens forsvarlige vedligeholdelse. Med en fornuftig administration kunne det nok give lidt overskud, men med gårdejer Søren Enggaard, Ødstedgård, kirkejer af Ødsted kirke.

De to kirkeejere har sat sig et varigt minde, idet deres navnetræk er indstøbt i kirkeklokken, som de foranstaltede omstøbt, da der var en revne i malmen.

De var de sidste tiendeejere af Ødsted kirke, før den overgik til selveje i 1913.

Selveje

Slægtsgården er, udover et enkelt tilfælde, gået fra far til søn. De to første slægtslad var fæstere under Koldinghus krongods. Det tredje slægtled, Mads Eriksen, overtager fæstet i 1743, men køber gården ved offentlig auktion på Koldinghus 1765. Skødet, dateret 10. februar 1767 med Christian den Syvendes underskrift, er bevaret.

Buch Juul

Min oldemor, Else Marie Buch født Nielsen, driver selv gården som enke fra 1871 til 1884. Der var fire døtre og ingen sønner i ægteskabet. Den ældste datter, Lene Buch, blev gift med gårdejer Mads Juul, Skærbæk.

Den næstældste datter, Maren Buch, blev gift med en bror til Mads, Frans Juul, Skærbæk og de overtager Høllund Mølle, som blev udskilt fra Jærgård med et tilliggende på ca. 40 tdr. land.

Den tredje datter, Anna Buch, blev gift med en tredje bror, Søren Juul, Skærbæk.

Efter sigende var en fjerde bror tiltænkt den fjerde datter, og der var lagt op til formæling, men blev ikke til mere, idet de to hver især fandt en anden livsledsager.

Som nævnt blev Anna Buch gift med Søren Juul, og de overtog Jærgård i 1884 og havde Else Marie Buch på aftægt.

I 1910 dør Anna Buch Juul og Else Marie Buch overtager igen husførelsen på slægtsgården indtil 1913, da Søren Juuls ældste søn, Steffen Buch Juul, gift med Else Kirstine Iversen, overtager gården med Søren Juul og Else Marie Buch på aftægt.

1914 dør Else Marie 86 år gammel, og i 1919 dør Søren Juul 63 år gammel.

Steffen Buch Juul dør i 1946, 61 år gammel. Kirstine Juul driver Jærgård med mig, Holger Buch Juul som bestyrer frem til 1948, hvor jeg overtager gården med min mor på aftægt. I 1950 bliver jeg gift med Eli Sophie Kristensen, Ådal ved Vejle, og vi har min mor på aftægt. 1977 får vor søn, Steffen Buch Juul, der er gift med Hanne Daugaard Jensen fra Vejle, halvpert i gården, og vi driver den sammen frem til 1982, hvor Steffen og Hanne overtager den anden halvdel, og flytter ind på gården, og vi flytter i hus i Ødsted.

Ved hoveddøren hænger en klokke, støbt af overskydende malm fra den omstøbning af kirkeklokken, som de to kirketiendeejere bekostede omkring 1910.”

Drift

Jærgårdens 50 ha agerjord er nu bortforpagtet, og i 2005 blev staldene bygget om til hestebokse, hvor der nu er opstaldet 15 heste, som Steffen Buch Juul passer.

Kirketiendeejer m.v.

To generationer på Jærgård sad med Østed kirke indtil den overgik til selveje.

Ødsted kirke var efter reformationen kommet i kongens besiddelse. I 1710 blev den solgt og i 1746 købte etatsråd Gerhardt de Lichtenberg, Horsens kirken. Senere kom den i fri handel og de to gårdejere i Ødsted blev kirketiendeejere.

Med Grundloven af 1849 skal kirken styres administrativt af staten, som så forpligtigede sig til at drage omsorg for den økonomiske baggrund for kirkens arbejde. Den økonomiske side af sagen voldte store vanskeligheder. Der herskede vild uenighed om kirkens ejendomsforhold og præsternes løn. Efter loven af 1856 hjalp det lidt, for kirkeoveriet blev erstattet af en årlig ydelse. Så fulgte loven om afløsning af tiende, således at kirkerne kan overgå til selveje. Kirkesynsloven af 1861 søger at hævde kirkens ret over for patronatsherren, der må forstå, at han ikke er kirkejer, men tiendeejer.

Lov om salg af jord til arvefæste kom i 1894, og pengene skulle gå til embedet.

I 1903 krævedes tiendeafløsningen helt gennemført, der oprettedes midlertidige menighedsråd, som blev permanente i 1912. Præsterne kom på fast løn, som andre stats-tjenestemænd, i 1913.

4. oktober 1919 indførtes kirkeskatten, man pålignede menigheden det beløb, der manglede, når renterne af kirkens egne tilbageværende midler ikke slog til.

Det er i lyset af hele dette lovkompleks, at vi skal se Ødsted kirke og den tilhørsforhold til Jærgård og Ødstedgård.

Einar Holbølls mærkesag

Af Jørgen Mikkelsen, arkivar
og seniorforsker, ph.d., Rigsarkivet

En frustreret postekspedients banebrydende idé

Mængden af julekort og -breve er som bekendt blevet reduceret kraftigt i de senere år. Men julemærket, der blev indført i 1904, eksisterer stadigvæk, og da det nu også findes i en elektronisk udgave, er der grund til at tro, at ordningen vil blive videreført mange årtier endnu, og at den fortsat vil indbringe store pengebeløb til børn, der har behov for hjælp.

Som mange læsere formentlig ved, var det den københavnske postekspedient Einar Holbøll, der opfandt julemærket. Derimod er det vist ikke særlig kendt, at han slet ikke havde børnenes vel i tankerne, da han fik idéen i december 1903. Baggrunden var derimod en stærk irritation over arbejdsvilkårene på postkontorerne omkring jul. I et interview i 1917 blev han i alt fald citeret for denne udtalelse: "Et brev fordrer et svar, men alle disse julebreve har ingen betydning; de er kun en opmærksomhed fra den ene til den anden. Der burde sættes en højere skat på dem; de ødelægger juletiden for os postfolk. Hvor mange af os kan komme til at holde en ordentlig juleaften?". Tanken var altså, at man skulle forsøge at begrænse folks skrivelyst i december ved at pålægge dem en særlig afgift i form af et obligatorisk julemærke.

Sådan kom det dog ikke til at gå, men Holbøll arbejdede videre med sin idé, og i efteråret 1904 tog han – muligvis under inspiration af den første børnehjælpsdag i København samme år – kontakt til generaldirektøren for postvæsenet og flere andre prominente og indflydelsesrige personer for at sælge idéen og knytte den sammen med ønsket om at yde velgørenhed over for børn i nød. Overalt mødte han stor velvilje, sandsynligvis fordi børnesagen var et af tidens mest "hotte" politiske emner, og i

oktober 1904 blev der dannet en særlig julemærkekomité med en departementschef som formand og nationalbankdirektøren, to borgmestre, to grossererere, en professor, en læge samt Holbøll og flere andre postfunktionærer som medlemmer. Ved et af komitéens første møder i midten af november 1904 lagde man sig fast på, hvad indtægterne ved salget af mærker skulle bruges til, nemlig et "hårdt savnet" tuberkulosesanatorium for børn. Samtidig gik man i gang med produktionen af de første julemærker med den afdøde dronning Louise som motiv, og d. 10. december blev de sat til salg på alle landets posthuse. Initiativet gav anledning til en masse avisomtale, også i udlandet, og i Sverige og Norge nåede man endda at eftergøre idéen så hurtigt, at der her blev sat julemærker til salg henholdsvis d. 15. og 17. december. I Norge ville postvæsenet imidlertid ikke medvirke ved salget i 1904, så mærkerne blev kun forhandlet i forretninger i to byer. Men fra og med 1905 var hele Norge med, og siden blev ordningen indført i mange andre lande.

Takket være den massive folkelige tilslutning til Holbølls idé lykkedes det på få år at skaffe de fornødne midler til at opføre et tuberkulosesanatorium i Kolding, og denne institution blev indviet i 1911. I de følgende årtier blev indsatsen koncentreret om at hjælpe underernærede børn, og siden kom også andre grupper af børn med mistrivsel i fokus. Siden 1970-erne har Julemærkefonden, som administrerer ordningen, interesseret sig meget for overvægtige børn, der har været udsat for mobning i skolen. I alt har der været ti julemærkehjem i Danmark. De ældste af dem er blevet afviklet, men nye er kommet til, og i dag kan Julemærkefonden tilbyde udsatte børn ophold fem steder i landet, bl.a. Julemærkehjemmet i Skælskør, der har eksisteret siden 1962.

Kreativ brug af julemærker

Meget er i tidens løb blevet gjort for at fremme salget af julemærker. I postetaten begyndte man f.eks. tidligt

Slagelse toldkammer, udsnit

Korsør toldkammer

Nyborg toldkammer

Skælskør toldkammer, udsnit

at lave særlige vandrebøger med omfattende brug af julemærker, og denne tradition blev overtaget af flere andre embedsmandsmiljøer. Det drejede sig om hæfter, der blev sendt i cirkulation mellem de enkelte embeder eller afdelinger, så man hvert sted kunne sende en hilsen til kollegerne ved hjælp af julemærker. For at bruge massevis af mærker blev de ofte klippet i stykker, og de små enkeltdele blev herefter udformet som farverige motiver, der som regel blev suppleret med en kortere eller længere tekst, f.eks. et digt.

Julemærkekomiteens arkiv i Rigsarkivet indeholder et væld af sådanne vandrebøger fra postkredsene, og for et par år siden modtog Rigsarkivet også via det nu nedlagte told- og skattemuseum en lille samling fra tolddistrikterne. I 1923 fik tolderne i Højer den idé at sende et hæfte i cirkulation hos de 15 toldkamre i Syd- og Sønderjylland. Da resultatet var ganske overvældende, både med hensyn til kreativitet og mængden af forbrugte julemærker, gentog man spøgen i 1924. Denne gang blev der rundsendt

to hæfter, hvoraf det ene kom på rejse gennem både Fyn, Sjælland, Lolland, Falster, Bornholm og ud på flere mindre øer, så der gik det meste af et år, før det nåede frem til den sidste destination.

Da tolderne i Slagelse, Korsør og Skælskør ydede hvert sit bidrag til hæftet, er det vist meget passende at præsentere deres resultater i "Jul i Slagelse". Indlægget fra Korsør er det mest bemærkelsesværdige, fordi man her tilsyneladende benyttede lejligheden til at gøre opmærksom på et aktuelt lønpolitisk spørgsmål. Jeg medtager dog også flere af de andre kunstfærdige produkter fra hæftet. I nogle toldkamre tog man udgangspunkt i en lokal seværdighed eller søgte at reproducere et landkort. Andre steder blev der anlagt en mere national synsvinkel, og nogle toldere brugt deres faglige baggrund som afsæt til nogle mere generelle betragtninger. Et af hæftets mest vellykkede illustrationer – med to postbude på hver sin vægtskål – er således forsynet med dette lille digt: "Fra pund til kilo/ fra kvint til gram/ jeg vejer til alle tider/ og ingen til skam./ På livets store vægtskål/ jeg vejer ret og skel./ Giv kun, at ingen skal lide/ det båder [gavner] også alle vel."

Note: Artiklen bygger bl.a. på Kenn Tarbensen: Julemærket til gavn for børn, 2003. Alle illustrationer er fra hæftet "Søgeren" i: Rigsarkivet, Told- og Skattemuseet, Vandrebøger med julemærker.

Nakskov toldkammer

Fødselsdage

Af landsformand Gunhild Olesen Møller

Begge fødselarer ønskes hjertelig tillykke og samtidig takkes for indsatsen i Dansk Slægtsgårdsforening.

Den 6. februar 2022 fylder formanden for Sjælland Syd Kredsen Jørgen Elholm 65 år. Fødselaren bor på Østergård på Helgesvej i Herlufmagle. Jørgen Elholm afløste den tidligere kredsformand Knud Pedersen i år 2019.

Ved konstitueringen den 6. september 2021 blev Jørgen Elholm indvalgt i forretningsudvalget for Dansk Slægtsgårdsforening. Familien har tidligere boet på en slægtsgård i Rødby, men gården blev eksproprieret til anlæggelsen af Femernforbindelsen.

Den 9. april 2022 fylder formanden for Aarhus kredsen Vibeke Binnerup 80 år. Fødselaren bor på Hovedvejen i Auning. Vibeke Binnerup afløste den tidligere kredsformand Anne Lis Ladefoged i år 2016.

Vibeke Binnerup har været bestyrelsesmedlem i Dronningens Ferieby i Grenå og er indvalgt i Ældegerådet for Norddjurs Kommune.

Skolelodden

En del af landsbyskolernes virksomhed – især i 1800 årene.

Uvelse gamle rytterskole ved skolelodden. Navnet er bevaret i gadenavnet.

Af Hans-Torben Andersen, Hillerød.

Fra de tidligste tider var det kun hos de bedst bemidlede i samfundets top, at børnene fik en form for uddannelse med privatlærere og dannelsesrejser samt latinskoler i købstæderne. Den langt største andel af befolkningen udgjordes af almuen på land og i by, hvor undervisning til landbrugs- og håndarbejde og soldatertjeneste ikke var en betingelse. Men ved Reformationens begyndelse i 1536 under Christian III blev oplysning og undervisning pålagt præsterne og degnene på søndage i og ved kirkerne.

Enevældens indførelse i 1660 under Frederik III blev efter de forudgående og mange, tabte krige anvendt til et politisk greb om tilsidesættelse af den gamle adel med arvede rettigheder og fast sæde i rigsrådet. Til fordel for de nye, revolutionerende tanker om stænderforsamlinger med de borgerlige og gejstlige stænder til rådgivning af den enevældige konge, samt ret for enhver til avancementer ved flid og dygtighed, fik duelige personer fra hertugdømmerne betydningsfulde pladser i landets ledelse.

Den nye adel begyndte at bygge og indrette skoler i 1600-årenes sidste dele. Frederik IV ville også være med, når indsigtfulde grever betalte for driften af greveskolerne. Der er tidligere fortalt om de 241 Rytterskoler og deres udbredelse og begrænsning til de 12 anlagte rytterdistrikter på krongodserne. Finn Thorshøj har på nettet en

meget omfattende, inspirerende og detaljeret beskrivelse af Rytterskoleme.

I anledning af kong Frederik IVs 50 års fødselsdag i 1721, udgav han en Instruction om oprettelse af de såkaldte Rytterskoler til fremme af almuens opdragelse til at kunne blive rette undersåtter til hærenes mandskaber. At lære at læse og gentage katekismus udenad, skrive og regne lidt og derved opnå forståelse for ordrer og guddommelig underdanighed, var det primære formål til forståelse af indkaldelserne til hæren og lydighed mod de overordnede.

I begyndelsen var der ingen uddannelse til skolelærer. Gennem 1700-årene blev undervisningen forestået af degnene, der var karle eller husmænd med begrænsede læsefærdigheder. Degnene forestod primært sangledsagelsen, kirkeringningen og ind- og udgangsbønnerne og dernæst læsningerne for børnene af katekismus til udenadslære forud for kirkegangen.

Ved greveskolernes og rytterskolernes oprettelse i begyndelsen af 1700-årene var landsbyerne fortsat samlede, hver af markerne efter bonitet opdelt i åse og agre i trevangsbruget til fælles dyrkning, og overdrevet henlå til græsning.

Degnene var meget lavt lønnede i form af naturalier, som datiden var indrettet med begrænset pengeøkonomi. En

fribolig og et lille jordstykke, lidt byg fra hver gård, flæsk, fjerkræ og æg fra nogle, brænde og tørv fra andre samt pengeindsamlinger ved højtiderne og ved begravelser, var indkomstbetingelserne. Dertil kom en græsningsret til 2 køer og 6 får på overdrevet sammen med bøndernes dyr. Kirkelige, kongelige og militære embeder har altid været forbundet med embedsboliger og tilhørende jordbrug i tidernes naturalieøkonomi. Biske- og præstegårde var et sædvanligt privilegie for de højere uddannede embedsmænd.

Oplysningstidens pionerer fra 1700-årene søgte at frigøre mennesker fra feudale hæmninger ved uddannelse og oplysning til personlig frihed med frie og lige rettigheder. Med landboreformernes gennemførelse under Christian VII ved kronprins Frederiks VI i 1788 opløstes stavnsbåndet og landsbyfællesskabet med den samtidige dyrkning af jordlodderne. En omfattende udflytning af gårdene med samling af jordene om hver gård gennemførtes i de efterfølgende år.

Derved blev det muligt at udlægge en skolelod til hver landsbyskole til en væsentlig del af lærernes aflønning. Slutningen af 1700-årene og 1800-årene blev en omvæltende ny tid for landbrugerne og landsbyskolerne. Landboreformer og skolereformer blev følgesvende. Blaagaard Seminarium, senere flyttet og omdøbt til Jonstrup Seminarium, blev som det første oprettet i 1791.

Det fik betydning for landsbylærerne, som i løbet af 1800-årene fik bedre uddannelser og en skolelod, hvor han ikke alene skulle forsyne sig selv som en del af aflønningen, men drive have- og landbrug og være foregangsmand til inspiration for sognets nye og frie bondestand. Skoleloddene skulle være af en størrelse og bonitet, svarende til en tønde hartkorn. Det svarer på middelgod jord til 6 tdr. land. Skoleloddene skulle kunne forsyne 2 køer og 6 får med foder og føde til skolelærerens underhold. Hestehold var ikke medregnet til skoleloddene.

Støttet af Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskab, stiftet i 1769, og lovgivningen samt inspirationerne fra de hidkaldte embedsmænd fra hertugdømmerne indførte man koppelbrug med vekseldrift. Et stort fremskridt med mindst 7-marks omdrift med sædskifte. Havre, byg og rug efter hinanden, derefter vikkehavre, kløvergræs et par år, kartofler, ærter og bønner.

Nogle dyrkede kål, gulerødder og kålrabi; andre forsøgte sig med frugthaver. Skoleholderne var frit stillet til valg af afgrøder. Egen underhold og inspiration til den nye tids bonde og deres børn var det primære. Skoleloddene skulle indhegnes med grøfter og levende hegn, drænes og merges; der skulle samles sten, og svingploven skulle indføres og anvendes. I erhvervshistorisk årbog 2018, 2, ved Christian Larsen, er der grundige og fyldige beskrivelser af den tids forhold om læreren som landmand.

Alsønderup Sogn har også haft sin Skolelod i forbindelse med Rytterskolen i Tulstrup. Matrikel nr. 1b, Tulstrup By, Alsønderup Sogn, Strø Herred, blev tillagt Tulstrup Rytterskole, matrikel 1a, ved udskiftningen af gårdene i disse to byer. Skoleloddene er beliggende lige nord for Tulstrup

på den vestlige side af vejen fra Tulstrup til Alsønderup. Derved var den nær skolen. Den lille udstykning, Vestskrænten, er udstykket fra Skoleloddene.

På Geodatastyrelsens Historiske Kort på nettet fra 1818 kan man ved opslag under sogne- og herredskort se, at udskiftningerne af alle gårdene i hvert fald allerede da er gennemførte i Alsønderup Sogns 4 byer. På medfølgende foto af matrikelkortet fra 1889 ses Skoleloddens placering præcist i forhold til omgivelserne.

På fotoet af matrikelkortet fra 1813 ses Skoleloddene tydeligt bemærket at tilhøre Skole Embedet og være på 178.800 kvadratalen svarende til 12,6 tdr. land. Altså jord med meget dårlig bonitet, når dette areal udlagt til Skolelod er dobbelt så stort som til standarden med middelgod jord.

Enhver med lidt praktisk kendskab til fortidens landbrug med heste- og håndkraft og jordens bonitet forskellige steder i Danmark, må tvivle på, at skolelærerne i Tulstrup selv har dyrket den store Skolelod med den tarvelige jord - endige været foregangsmænd for samtidens frie bønder. Uden heste til Skoleloddens trækraft har det måttet være naboerne, eller een af dem, der har dyrket Skoleloddens marker.

Det gik da også sådan i løbet af 1800-årene, at mange af skoleloddene blev bortforpagtede. Ikke alle. Mange lærere havde fundet behagelighed ved have- og landbrugsarbejdet. Nogle fik endda Landhusholdningsselskabets præmier for deres fremskridtsvenlige og agtværdige indsats. Men bortforpagtningerne var begyndt og udbredtes.

Med seminarieuddannelser og lønforbedringer for lærerne i den sidste halvdel af 1800-årene fremkom et andet syn på lærerne, om de fortsat kunne være foregangsmænd for landbruget. De unge lærere ville efter de bedre uddannelser hellere koncentrere sig om undervisning. Nye og veluddannede landmænd på højskoler med landbrugsfag og på landbrugsskoler var selv i stand til fremskridt. De var hinandens lærere på fagets område. Dermed indførtes der i Skoleloven af 1899 i §26 en passus om tilladelse til bortsalg af landets skolelodder. Lærerne fik pengeløn i stedet, ligesom de forskellige naturalier og højtidsindsamlinger blev endeligt afskaffede.

Skolelovens §26 fra 1899 medførte, at Alsønderup Sogneråd i 1908 ved købekontrakt, skøde og Frederiksborg Amts godkendelse solgte Skoleloddene til Hans Andersen på Mangholm. Denne gård var ved udskiftningen lagt syd for stjerneudskiftningen af de 8 gårde i Alsønderup og blev med matrikel nr. 11a placeret i det sydligste af Alsønderup By nord for Tulstrup Bys matrikler. Hans Andersen fra Damgården i Børstingerød havde med sin hustru, Birthe Thomsen fra Rydegård i Freerslev, erhvervet 11a i Alsønderup den 24 september 1877.

Gården havde før tillægget af Skoleloddene kun vejadgang ad Møllehøjvej, en smal jordsti nord-syd formet af hestevognenes hjulspor ved færdsel mellem Æbelholt og smed, brugs og mølle i Alsønderup. Det var da en omvej for at komme til Tulstrup og videre til Hillerød. Men ved

Hans Christian Andersen og Niels Peter Vorm med sin datter på Mangholm. Billedet er taget 4. november 1972, på Hans Christian Andersens 80 års fødselsdag.

fremsynet erhvervelse af Skolelodden ved købekontrakt den 12 april og skøde den 28 august i 1908, fik gården en praktisk og direkte adgang til vejforbindelsen øst-vest mellem Tulstrup og Alsønderup.

Købet medførte anlæggelse af en ny vej på næsten ½ kilometer mellem gården og kommunevejen. Der blev med håndkraft og hestevognskørsel flyttet store mængder jord. Nogle steder blev der gravet af bakkerne, andre steder lagt på i de laveste steder. Øverst blev der lagt et tykt gruslag til fast bund at køre på. Kronen på værket var beplantningen i 1909 af en dobbelt allé med Seljerøn, også kaldet Bornholmsk Røn. Et festligt og fremsynet initiativ til landskabets forskønnelse. Et robust allétræ med behersket højde og smukke, varierende farver året rundt.

Den yngste af Hans' og Birthes børn, Hans Christian Andersen, min far, udførte som 17-årig karl i løbet 1908 og 1909 alt det manuelle og tunge arbejde med jordflytning og beplantning sammen med een af karlene. En sød historie herom skal slutte beretningen om Skolelodden i Tulstrup og dens betydning og skæbne for den og for de to personer, der udførte det omfattende og hårde arbejde. Historien blev fortalt af hovedpersonen selv på Hans Christian Andersens 80 års fødselsdag nær den 4 november i 1972, hvor Niels Peter Vorm mødte op til frokost og underholdt de tilstedeværende med sin helt særlige historie og tilknytning til alléens anlæggelse.

Niels Peter Vorm var en ung mand på 24 år i 1908, opvokset i en familie som skovløbere i Gribskov gennem generationer og havde i ungdomsårene forskellige arbejder ved skov- og landbrug. Han var som så mange andre taget til Fruebjergmøde søndag den 14 juni i 1908. Møderne blev arrangeret gennem en del år af forstander Holger Begtrup på Frederiksborg Højskole. I det år kom der ifølge skolens årbog lidt regn som sædvanligt. 1.500

deltagere var mødt op til fods, på cykel og med hestevogne. Der var opstillet boder med salg af ikke berusende drikkevarer og en tombola. Hele højdedraget på nordsiden af toppen af Fruebjerg vrimlede med forventningsfulde mennesker.

Mødet begyndte kl. 4 om eftermiddagen og ifølge skolens årbog 1908 med tre talere: Højskoleforstander Jacob Appel fra Askov talte om redelighed og ridderlighed, Thomas Bredsdorff om folkelivets befæstning ved hjemmets skole, og Holger Begtrup om mergelgravning. De har dengang uden højtalere skullet tale meget højt i blæsten oppe på Fruebjerg.

Peter Vorm prøvede lykken i tombolaen og var heldig at vinde en stor bamse. Men lige ved siden af stod en sød og frisk pige, der snupede bamsen fra Peter. Nå ja, tænkte Peter, hvad skulle han også med en bamse, hvis en sød pige gerne ville have den. Så han tilgav og tog hjem efter mødet for at få aftensmad inden sengetid og morgendagens arbejde.

Til skiftedag 1 november 2008 havde Peter Vorm indgået aftale med Hans Andersen på Mangholm om landbrugsarbejde og arbejde med anlæggelse af vejen og plantning af alléen sammen med yngstesønnen Hans Christian Andersen.

Den 1 november var skiftedag, hvor man det nye sted mødte op om eftermiddagen og senest til aftensmad for at være klar til arbejdet om mandagen den 2 november. Hvem kom da ind i folkestuen fra køkkenet med aftensmaden? Det gjorde pigen fra Fruebjerg, der så friskt havde snuppet bamsen. Overraskende gensynsglæde.

Hun hed Anna, Anna Marie Kathrine Rasmussen, var 19 år og datter af staldmester, tømrer og hjulmand Ole Rasmussen og husmoder og landbrugsmedhjælper Kathrine Dorthea født Povlsen. De boede på matrikel nr. 24 Tulstrup By, et af de to stråttækte huse skråt overfor Rytterskolen i Tulstrup. Nu skulle de altså være sammen på samme sted i den kommende tid med landbrugets almindelige arbejde inde og ude og arbejdet med at anlægge vejen og plante alléen.

Livsbanen for Peter og Anna var udlagt og klar til at blive betrådt. Enhver kan næsten fornemme, hvorledes det måtte forme sig for de to unge mennesker. De blev gift med hinanden lørdag den 18 december 1909 i Alsønderup Kirke og byggede senere hus på Jagtstien 4 i Fredensborg i 1927, hvor de levede til deres dages ende.

Den mere end hundredårige allé står endnu smukt i landskabet henover Skolelodden som et vidnesbyrd om en driftig og slidsom tid i landsbyskolernes begyndelse, hvor man med skoler og -lodder ville forsøge sig med fremsynede initiativer til ungdommens uddannelse og inspiration til det frigjorte landbrug ved degnenes praktiske landbrugsarbejde. Senere ved ophøret af denne mulighed og tidernes forandringer, blev en ny fremsynethed iværksat med bedre arrondering og vejadgange for gården, da muligheden opstod, og dette kunne fejres med anlæggelse af en naturskøn allé.

Lars Christian Nielsen

*Maskinkonstruktør og opfinder af mejericentrifugen
- den maskine, som dannede grundlaget for andelsmejeriernes eksplosive fremkomst.*

*Af Knud Bruun Rasmussen,
overlærer emer. frivillig ved Slagelse Lokalkarkiv.*

Lars Christian Nielsen blev født i Holmstrup 30. september 1849. Hans far var husmand og skrædder Niels Larsen og hans mor var Maren Jensdatter. Lars Christian voksede op sammen med sin tre år ældre bror Jens Peder i den lille landsby tæt ved Slagelse og gik i skole på Holmstrup skole, hvor Lorentz Jensen var lærer. Allerede i den lille landsbyskole viste han sig som en dygtig elev.

Mens Lars Christian voksede op i landsbyen, blev der bogstavelig talt bygget en jernbane i familiens baghave. På de gamle matrikelkort ses det tydeligt, at jernbanebyggeriet af banen fra Slagelse til Korsør skar lige igennem landsbyen. I efteråret 1856 begyndte de første tog at køre regelmæssigt på strækningen. Det var det engelsk producerede damplokomotiv Odin, der trak togvognene lige forbi Holmstrup.

Det kan sagtens være denne helt usædvanlige barndomsoplevelse, der fik Lars Christian til at interessere sig særligt for maskiner og i særdeleshed dampmaskiner.

Lars Christian blev konfirmeret i Sankt Peders Kirke 4. oktober 1863 og fik følgende bemærkninger opført i kirkebogen: "meget gode kundskaber og rosværdig opførsel".

Efter konfirmationen begyndte Lars Christian at arbejde som tjenestedreng hos Slagelses brandkaptajn Joseph

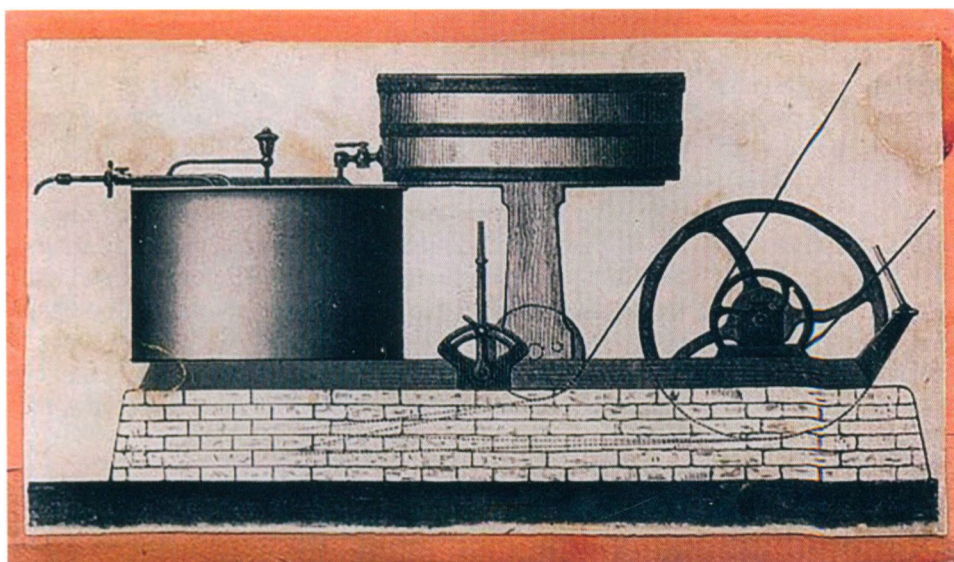
Møller, der boede i Slotsgade 21. På brandkaptajnens anbefaling blev Lars Christian som 15-årig ansat som lærling på Hans Herman Niensens jernstøberi og maskinfabrik på Nygade i Slagelse. Lærlingelønnen var 3 kroner om ugen stigende til 6 kroner om ugen i det sidste år af den fem år lange uddannelse.

Lars Christian gik i lærlingetiden på aftenskole, hvor han også udmærkede sig som en dygtig elev. Han fik ovenikøbet en fidspræmie efter det første år på aftenskolen: et tegnebestik. Han tog også privatundervisning i matematik. Hans gode evner, tekniske indsigt og flid førte ham frem til at blive værkfører på maskinfabrikken i Nygade i en alder af 23 år. I det sidste læreår havde han stået for konstruktionen af en dampmaskine på 8 hk og det tilhørende maskineri til en dampmølle. Efter endt læretid i december 1870 havde Lars Christian sparet tilstrækkeligt op til at kunne lade sig indskrive på Det tekniske Institut i Læderstræde 26 i København. Der studerede han de følgende vintre.

Lars Christians mor døde i december 1868. Hans far giftede sig i juni året efter med den 31-årige Karen Sophie Nielsen, der kom fra Hallenslev.

I folketællingen fra 1870 blev det anført, at Lars Christian fortsat boede i Holmstrup hos sin far og hans nye, unge kone.

Hans Herman Nielsen døde i august 1869 kun 54 år gammel, men virksomheden fortsatte med en ny leder frem til 1875, hvor borgerskabet blev opsagt. Bygningerne blev

Centrifuge. Foto: Wikimedia Commons

Lars Christian Nielsen.
Foto: roskildehistorie.dk

Viaduct over Vaarby-dalen / Vårby banebro 1856.
Foto: Slagelse Arkiverne

overtaget af det nystiftede firma Alliance Jernstøberi og Maskinfabrik, som mange af byens håndværksmestre stod bag.

Denne forandring er formentlig grunden til, at den unge værkfører, Lars Christian, søgte til Roskilde i 1873, hvor han var med til at starte en maskinfabrik. Han søgte efter et år til Maglekilde Maskinfabrik i Roskilde, hvor han blev ansat som konstruktør og værkfører. Denne maskinfabrik var grundlagt af smedemester Ole Petersen, der var kommet til byen i 1867 fra Ruds Vedby. Her var han indehaver af en anseelig maskinfabrik med 50 ansatte. Ole Petersen var gift med Johanne Christensen. Hun var født i Holmstrup i 1811 og dermed jævnaldrende med Lars Christians forældre. Det kan være dette lokale kendskab, der har skabt forbindelsen fra Slagelse til Roskilde for den teknisk dygtige Lars Christian Nielsen. Lars Christian Nielsen blev i øvrigt ansat på Roskilde tekniske Skole som lærer.

I april 1874 blev Lars Christian Nielsen viet til Petrine Ulrikke Petersen i Hillerød. Lars Christian var da 24 år og hans kone 21 år. Forloverne var Petrines far hattemager Nielsen, Hillerød og jernstøber Vilhelmsen, Roskilde. Lars Christian og Petrine blev forældre til to børn: Thora Emilie, født 1875, og Adolph Christian, født 1876. Blandt fadderne var metaldrejer Jensen, Maglekilde.

Maglekilde Maskinfabrik havde i 1872 15 faglærte og 1 ufaglært ansat. Fabrikken fremstillede dampmaskiner og kedler. Det var her, Lars Christian Nielsen blev ansat i 1874. Han flyttede ind i baghuset ved fabrikken og boede her med sin familie. Ved børnenes dåb i henholdsvis 1875 og 1876 blev Lars Christian Nielsen opført som værkfører på Maglekilde.

I 1878 lykkedes det Lars Christian Nielsen at konstruere en centrifuge, der var i stand til at skille fløde og skummetmælk med stor effektivitet og hastighed. Samtidig kunne centrifugen rense urenheder fra. Dermed var den maskine, som dannede grundlaget for andelsmejeriernes eksplosive fremkomst i de følgende år, opfundet. Centrifugen kørte med 1550 omdrejninger i minuttet og kunne skumme 300 kilo mælk i timen.

Sydøst for Roskilde ligger Tune, hvor der tidligere var en landboskole. Jakob Stilling-Andersen var elev på denne landboskole i 1880-81, hvor forstanderen gennemførte

forsøg med centrifugen. Mælken blev leveret af lokale husmænd.

Stilling-Andersen tog efter endt ophold tilbage til Hjedding, hvor han kom fra. Her begyndte han at forklare lokalsamfundet af bønder om den revolutionære centrifuge. De var åbenbart med på ideen.

8. juni 1883 åbnede Hjedding Andelsmejeri med Jakob Stilling-Andersen som leder. Det var Danmarks første andelsmejeri.

Den originale Maglekilde centrifuge kan i dag ses opstillet på museet Hjedding Andelsmejeri.

Samtidig med Stilling-Andersen var Frans Frandsen fra Gudum elev på Tune Landboskole. Han var ligeledes meget optaget af forsøgene med centrifugen. Hjemme i Gudum må han have berettet levende om den spændende nye maskine. Hans far, Hans Frandsen, satte straks i gang med at få indrettet et lille mejeri på Enggården, hvor familien boede. Dette mejeri kom i funktion i 1883 og var stort nok til at kunne behandle mælken fra Enggården og nabogården.

Fabriksejer Ole Petersen og værkfører Lars Christian Nielsen tog patent på centrifugen i november 1878. På fabrikken blev der sat gang i en egentlig produktion af den revolutionerende opfindelse.

I de første år efter opfindelsen blev der leveret 45 centrifuger til nyoprettede andelsmejerier, her iblandt således centrifugen til Hjedding. Efterspørgslen var så stor, at Maglekilde Maskinfabrik ikke kunne følge med. Derfor solgtes patentet i 1881 til B&W på Christianshavn. Denne fabrik havde stor kapacitet, og der blev opført en ny fabriksshal til fremstilling af en lettere forbedret udgave af centrifugen. I de følgende år blev der leveret mere end 10000 eksemplarer af B&W –centrifugen.

På Maglekilde Maskinfabrik skete der ændringer, da ejeren Ole Petersen døde i 1883 75 år gammel. Det var formentlig sønnen Carl Maglekilde Petersen, der overtog ledelsen. Lars Christian Nielsen rejste til København i 1882, hvor han fik ansættelse gennem en årrække på Teknisk Skole. I følge folketællingen fra 1885 boede Lars Christian Nielsen, 35 år – maskinkonstruktør, på Vesterbrogade 95 med sin kone Petrine 32 år, datteren Thora 9 år og sønnen Adolph Christian 8 år.

I forbindelse med konstruktionen af centrifugen arbejdede Lars Christian Nielsen sammen med N.J. Fjord. Fjord var i 1883 blevet forstander for Landøkonomisk Forsøgslaboratorium. Lars Christian Nielsen konstruerede her et fintmærkende dynamometer (et apparat til måling af kraft), og sammen med P.V.F. Petersen-Landmack fremstillede han et pasteuriseringsapparat på forsøgslaboratoriet.

I foråret 1885 flyttede Lars Christian Nielsen til en nyopført ejendom på Sindshvilevej 6. Her kom datteren Agnes Ulrika Nielsen til verden den 26. juni 1885.

Senere skabte Lars Christian Nielsen forbedringer til tærskværker, såmaskiner og vindmotorer. Alle disse væsentlige opfindelser gjorde Lars Christian Nielsen til en velstående mand.

30. marts 1887 blev Lars Christian Nielsen tildelt den fornemme og sjældne "Fortjenstmedalje i guld".

Ved en verdenskonkurrence, som det russiske landbrugsdepartement havde foranstaltet vedrørende pasteuriseringsapparater, blev Lars Christian Nielsen tildelt en guldmedalje. Han rejste ofte udenlands for at følge med i udviklingen indenfor landbrugsmaskiner.

Ifølge folketællingen fra 1890 boede han med sin familie i en villa på Kong Georgsvej 12 på Frederiksberg. Her blev han noteret som maskinkonstruktør og ejer af villaen. Ganske flot i en alder af 40 år.

I folketællingen fra 1895 noterede Lars Christian Nielsen selv om sit arbejde: "lever af formue, særligt nye opfindelser. Maskinkonstruktør". Hele familien boede fortsat på Kong Georgsvej 12.

I en periode var Lars Christian Nielsen medindehaver af en maskinfabrik. Landhusholdningsselskabet benyttede ham som dommer ved maskinprøver, og han var tillige medlem af selskabets maskinudvalg.

Frem til sin død boede Lars Christian Nielsen på Kong Georgsvej 12 sammen med sin kone Petrine. Datteren Agnes boede alle disse år hos forældrene. Sønnen Adolph boede også hjemme indtil omkring 1903. Han var blevet maskinkonstruktør på fabrikken Atlas. Villaens 1. sal var gennem årene udlejet til forskellige familier.

Lars Christian Nielsen døde den 26.12.1929 i en alder af 80 år og blev begravet på Solbjerg kirkegård, hvor hans gravsten stadig kan ses. Hustruen Petrine døde den 25. januar 1930. Hun blev ligeledes begravet på Solbjerg kirkegård. Datteren Agnes Nielsen blev også stedt til hvile i gravstedet.

Kilder:

Kirkebøger og folketællinger

Kendtes gravsteder

Arkiv.Dk

Maglekilde Maskinfabrik. Kulturarv

Det moderne gennembrud. Teknik og videnskab

Historieportalen

Teknologiske forandringer i dansk industri 1870 – 1896

Langs landevej 255. Lokalarkivet Dianalund

Hof og statskalender 1893

De kgl. Danske ridderordner

Den store danske. Gyldendal

Opfindernes liv. II. Helge Holst. 1915.

Søndagen

Søndagen kan i år fejre jubilæum som hviledag, idet det er 1700 år siden den af kejser Konstantin i 321 blev gjort til officiel hviledag. I den kundgørelse, som gjorde dagen til hviledag hedder det bl.a., "kun landmænd må have lov til at arbejde om søndagen, da kornet og vinrankerne skal passes, og da man i modsat fald kan gå glip af det af Himlen tilbudte belejlige øjeblik".

Denne hviledagsbestemmelse var en imødekommenhed overfor de kristne, som Konstantin nærede stærk sympati for, skønt han selv først på sit dødsleje gik over til kristendommen.

Under den franske revolution gjorde man forsøg på at afskaffe søndagen som hviledag, hvilket dog trods store anstrengelser mislykkedes.

JENS OG ANNA JENSENS FOND

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegatertil unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgningsfrist er 1. maj

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen, Rugvænget 5, 5400 Bogense.

Kate.cmc12@gmail.com

Det blev ikke til ægteskab

Det stod i Sorø Amtstidende 1909.

Landsover- samt Hof- og Stadsretten har den 22. marts paakendt en Sag, hvis Omstændigheder er følgende:

Jomfru Boline Jensdatter af Bildsø pr. Slagelse som den 1. Maj 1904 kom i Huset hos Gaardejer Mortensen af Apperupgaard og Bestyrede hans Hus til 1. Maj 1906. Det var Tanken, at Parterne skulde gøre hinandens Bekendtskab for muligvis senere at indgaa Ægteskab. I den første Maanedes Tid laante Gaardejeren af Jomfruen Beløb paa i alt 2320 Kr., senere fik hun efterhaanden udbetalt 2170 Kr. af ham. Der var ikke mellem Parterne truffet Aftale om Løn eller andet Vederlag udover Kost og Logi.

Da Forholdet var ophørt, og det havde vist sig, at det ikke blev til noget med Ægteskab, gjorde Jomfruen gældende, at det tilkom hende Løn, som hun mente billigvis ikke kunde sættes til mindre end 300 Kroner aarlig, altsaa til i alt 600 Kr.

Gaardejeren vilde ikke betale hende, hvad hun ønskede, og hun sagsøgte ham derfor til Betaling af 989 Kr. 97 Øre, hvortil hun opgjorde Lønnen og den resterende Del af Laanet med Renter. Gaardejeren paastod sig frifunden mod Betaling af 150 Kr., idet han hævdede, at der hverken tilkom Jomfruen Løn eller Renter af Laanet.

Overretten kom til det Resultat, at der ikke kunde tilkomme Jomfruen nogen Løn, da der ingen Aftale var truffet derom, og da det under Hensyn til Tanken med hensyn til hendes Ophold paa Gaarden ikke kunde have Formodningen imod sig, at hun vilde arbejde uden Vederlag. Da der ej heller fandtes Hjemmel til at tillægge hende Renter, blev Gaardejerens Paastand i det hele taget til Følge, medens Sagens Omkostninger ophævedes.

NYT FRA KREDSENE

Kredsens arrangementer er interessante, og alle medlemmer er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2. Se i øvrigt foreningens hjemmeside.

Himmerlandskredsen

Himmerlandskredsen besøgte den 27. september Rebildcentrets Gårdbutik v. Marie Fisker og Andreas Lomborg, hvor Marie fortalte om driften af deres dyrehold på ca. 1000 moderfår, ca. 1500 lam og 60 Dexter/Galloway køer med opdræt.

Vi havde mulighed for at købe nogle af de mange forskellige varer i gårdbutikken, såsom fåre- og lammekød samt skind i lange baner. Hertil honning, mjød og fuglehuse til mange forskellige fuglearter. Udenfor butikken så vi deres lamaer, geder og hængebugsvin, inden mørket sænkede sig, og vi skulle videre til Rebildcentret.

Hjemmesiden findes ved at skrive: Dansk Slægtsgårdsforening og derefter gå ind under: mødekalender. Er man ikke på nettet, så ring til kredsformanden, hvis navn og telefonnummer står på side 2.

Vel ankommen til Rebildcentret, tog guiden Lars Rigborg os med i den nye runde museumsbygning, der populært kaldes 2 gylletanke oven på hinanden.

Der var 3 etager, med en fortælling om kridtets historie, en om Regan Vest, der snart åbner for besøgene og en om kunstnerkolonien Ørnebjerg, som vi kunne set, hvor den havde ligget, hvis ikke det var mørkt, fra panoramavinduerne i toppen af bygningen.

Nu kunne kaffen nydes ved centrets borde og stole, med kig til nu afdøde heks Dannie Druhylds arbejdsrum.

Til sidst tog vi en tur langs tidslinjen i den Kolde Krig, hvor Lars Rigborg fortalte og levende beskrev, hvordan den tid udviklede sig.

Der var 17 deltagere til en aften med mange indtryk.

Himmerlandskredsen indbyder til besøg mandag den 7. februar 2022 kl. 10.30 hos Line og Brian Fruergaard-Roed, Grøndalsgård, Skjoldhøjvej 16, 9610 Nørager, hvor vi skal se og høre om, hvordan bedriftens 400 økologiske køer trives i disse tider, hvor dyrene skal noget mere på græs i fremtiden. De er begge to engageret uden for bedriften, Line arbejder som dyrlæge og Brian er bl.a. næstformand i det ny Innovationscenter for økologi på Seges, der blev indviet her i efteråret. Efter vi har været rundt på bedriften, skal vi videre til St. Binderup Kro, Møllegårdsvej 7, 9600 Aars, hvor frokosten venter.

Frokosten serveres kl. 12.30 og består af 3 stykker letbelagt smørrebrød, hvoraf det ene er en lun fiskefilet.

Når frokosten er nydt, serveres der kaffe og hjemmelavet kransekage.

Prisen for besøg og frokost med kaffe er 200,00 kr. Evt. øl eller vand til frokosten er for egen regning

Venligst tilmelding senest onsdag den 2. februar 2022 på mail-adr. mathy@postkasse.net eller ring/SMS.

Mads P. Christensen

Lolland – Falster kredsen

Lolland – Falster kreds havde det årlige driftsbesøg. I år på Boderupgård ved Ønslev på Falster.

Stefan Mikkelsen, som er 4. generation på Boderup, fortalte om historien og driften. Historien går tilbage til 1500-tallet, hvor der lå en landsby med navnet Bodethorp.

Første Mikkelsen på Boderup var Laurits Mikkelsen, som forpagtede den i 1948. Sønnen Gunner Mikkelsen overtog Boderup i 1971. Lars Mikkelsen, som er fra 1953, overtog gården i 1990, og er gift med Bjanka fra Hamburg.

Stefan Mikkelsen født 1983 er gift med Anita Mikkelsen. De overtog Boderup den 1. januar 2017.

Boderup var på det tidspunkt en proprietærgård på ca. 80 ha. Stefans farfar Gunner Mikkelsen var meget aktiv i landbrugsorganisationer. Var en årrække formand for Nykøbing sukkerfabrik, og var med til at sælge fabrikken til Danisco. Stefan Mikkelsen købte Birkegaard ved Idstrup i 2010, og ejer i dag i alt 600 ha. Der er yderligere forpagtet 700 ha. Så det samlede areal, der dyrkes, er 1300 ha.

Det er en ren planteavlsgård med frø, maltbyg, hvede og sukkerroer. Til at klare høsten er der to mejtærskere med 41-fods- og 30-fods skærbord. Roehøsten er overdraget til maskinstation, som også kører roerne til fabrikken. Til gengæld sørger Stefan Mikkelsen alle roerne for samme maskinstation.

Et meget veldrevet landbrug, som bliver anerkendt på vores egn.

Hans Jørgen Hansen

Midtjysk Kreds

Den 6. oktober 2021 besøgte Midtjysk Kreds SØBY (tidligere Søby Silo) i Højslev. Egentlig skulle besøget have været sidste år, men Corona kom i vejen. Besøget var pålagt den restriktion at der kun måtte deltage 25. De fleste interesserede fik plads. SØBY er en familievirksomhed og grundlagt af familien Frantsen i 1963. Ejerne Mette- og Morten Frantsen er tredje generation og tog over i 2016. De udgør et stærkt team. Deres far arbejder stadig hver dag i virksomheden. Siden 2016 er det gået meget stærkt med at udvide produktionen, der især består af udstyr til håndtering af afgrøder. Bygningsmassen på grunden er forøget i takt med nye behov. SØBY har altid haft sorte tal på bundlinjen og også under finanskrisen. Produkterne sælges til andre firmaer som også står for opstillingen. Ordrene drejer sig mest om 1-3 anlæg ad gangen, men en ordre fra Ukraine på 30 anlæg kunne også effektueres. Der er 50 ansatte og alle er involveret i jævnlige udviklingsmøder. Mette og Morten svarede beredvilligt på de mange og saglige spørgsmål fra

deltagerne. Vi så en film om SØBY og blev beværtet med en sandwich inden rundvisningen. Vi ønskede SØBY tillykke med det nært forestående 60-års jubilæum den 15. oktober, hvor de kvitterede med at inviterede til åbent-hus.

Onsdag den 2. februar 2022 kl. 18.30 er Midtjysk Kreds inviteret til et besøg hos Bredsgaard A/S på Parallelvej 19. 8620 Kjellerup. Også dette besøg er udsat fra år 2020. Bestyrelsesmedlem Jens Skytte har arrangeret besøget. Virksomheden er vært ved kaffen. Der er som sædvanlig tilmelding senest fem dage før på e-mail gunhildom@gmail.com

Firmaet Bredsgaard lå i mange år inde i Kjellerup by og der var snæver plads. Jeg er ofte kommet der og især med plæneklippere. Senere flyttede virksomheden ud i industrikvarteret. Det var en nødvendighed for de stadig større landbrugsmaskiner krævede mere og mere plads for at kunne håndteres. Virksomheden sælger stadig plæneklippere, men forhandler tillige et imponerende antal mærker som de fleste af os kender. Fx Class Full Line, Stiga, Stihl, Hardi, Amazone, Kuhn, HE-VA, Scanregn, mv. Bredsgaard A/S servicerer have, park, byggebranchen, landbruget, skovbruget, kommuner og materialeudlejningsfirmaer.

Firmaet blev grundlagt i 1929 og var i mange år ejet af familien Bredsgaard. Det blev i år 2011 solgt til den nuværende ejer Bent Hansen som har stor erfaring og interesse i skovbranchen, samt udvikling af skovmaskinen TREE TECH til rationel håndtering af træ og juletræsproduktion. Bent Hansen er frontfigur på værkstedet og Ivan Tang er adm. Direktør.

Midtjysk Kreds har her i år fået et par forslag fra medlemmer til besøgssteder i 2022. Bestyrelsen har også ideer til besøg. Hvad vi ligger os fast på tager vi en snak om i et bestyrelsesmøde, men jeg er fuld af fortrøstning omkring at kredsen vil arrangere nogle interessante besøg i år 2022.

Tak til medlemmerne for at I slutter op om kredsen. I ønskes alle Glædelig Jul og Godt Nytår.

Fmd. Gunhild Olesen Møller

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen afholdes tirsdag den 1. marts 2022 på landbrugsskolen i Høng.

Dagsorden ifølge vedtægterne, og på valg til bestyrelsen kommer Jette Nielsen og Søren A. Christensen.

Efter generalforsamlingen fortælles om Frederik den Fjerdes kongelige skoler, som kaldes Rytterskoler. Det var planlagt til 2021, da skolerne havde 300-års jubilæum. Nu gennemføres det med covidforsinkelse.

Foreningen er vært ved kaffebordet.

Karen Andersen

Århuskredsen

Den 18. november afholdt kredsen generalforsamling med efterfølgende foredrag på Det grønne Museum, Gammel Estrup ved Auning.

Generalforsamlingen blev afviklet i sædvanlig ro og orden. Efter kaffen kom tidligere hofdame Anna von Lowzow, som mange vil erindre fra fjernsynsrapportager fra kongelige fester. Anna von Lowzow fortalte om sit samarbejde med prins Joachim om den serie i fjernsynet, hvor prinsen fortalte Danmarks-historien. En udsendelse som nu gennedsendes.

Vi havde en meget interessant eftermiddag.

Vibeke Binnerup

Kommende kredsaktiviteter

Her bringes oversigten over kredsens aktiviteter for de næste par måneder.
Udførlig indbydelse ses i afsnittet "Nyt fra Kredsene" og på foreningens hjemmeside.

Himmerlandskredsen

7. februar 2022 kl. 10.30 besøg på Grøndalgård, 9610 Nørager.

Midtjysk kreds

2. februar 2022 kl. 18.30 besøg hos Bredsgaard A/S i 8620 Kjellerup.

Sjælland Syd

1. marts 2022 kl. 14 Generalforsamling og foredrag. Landbrugsskolen i Høng.

*Med ønsket om en Glædelig Jul
og et Godt Nytår, samt tak for det gamle år*

Venlig hilsen

Forretningsudvalget:

Jørgen Elholm - Niels Ole Volhøj - Gunhild Olesen Møller